

A TENGER CSÁSZÁR FERENCZ KÖLTÉSZETÉBEN.

Bajza József kiesztergályozott simaságú, olvatag lágy-ságú s elfinomodott érzelmességű költészetének nagy volt a divatja a XIX. század harminczas és negyvenes éveiben. Hívei között Császár Ferencz egyike volt a legkedveltebbeknek, s ma már elfeledtük; egykor a jelesek között emlegették, most az irodalomtörténet kriptájának csendes lakója.

Petrichevich Horváth Lázár Császár Ferenczet »kedves könnyűdelmű dalnok«-nak mondja (1839).¹ 1845 november 8-án Szontagh Gusztáv egy kis beszédben üdvözölte mint a Kisfaludy-Társaság új tagját. Kiemeli »a tudomány, költészet s fordítás mezején« elért sikereit, apostoloskodását a magyar irodalomnak egy idegen ajlú nép körében való megszerettetése körül.² Purgstaller József *Szépészetében* (1852) jelesebb lantosaink között említi, (44. l.) a ballada- és románczköltők között is hivatkozik reá, (48. l.) Báró Jósika Miklós az »országzerte ismeretes nevek« közé sorolja (1858).³ Toldy Ferencz »a szelid, lágy érzemény éneklői s szabatos szép forma mesterei« között szól róla.⁴ Arany Jánosnak már ez a véleménye: »Császár Ferencz mesterkelt verseivel mostanig sem tudott a közepszerűségen felülemelkedni.«⁵ Vahot Imre »saloni poetá«-nak nevezi.⁶ Beöthy Zsolt az *Athenacum* két legdagályosabb költőjének Jámbor Pált és Császár Ferenczet tekinti.⁷ Négyesy László utánzó természetet lát benne, komoly szonettjeiben dagályt, a szerelmiekben és a hazafiasokban pedig »langyadon nyilatkozó« érzést.⁸ Máshol elismeréssel említi, hogy Császár Ferencz és Kunoss Endre verseiket »légiiesen könnyűvé« tudták átszellemíteni.⁹

Mindezek a nyilatkozatok, noha különböző természetűek is, szépen igazolják, hogy Császár Ferencz költészete figyelmet

¹ P. Horváth Lázár: *Kaleidoskop, Munkái*, VII. k., 52. l.

² *Kisf.-Társ. Évtapjai*, MDCCCXLV—XLVI., XV. l.

³ Báró Jósika Miklós: *Regény- és regényítészet*, 149. l.

⁴ Toldy Ferencz: *A magyar nemzeti irodalom története rövid előadásban*, 1865, 377. l.

⁵ Arany János *Magyar Irodalomtörténete*, 196. l.

⁶ Vahot Imre: *Emlékiratai*, II. kiadás, 300. l.

⁷ Beöthy Zsolt: *A magyar ir. tört.*, II. k. 56. l.

⁸ Négyesy L.: *A mértékes magyar verselés története*, 1892, 289—290. l.

⁹ *Magyar Nyelv*, 1917, 131. l.

keltett. A Bajza-epigonok között sűrűn esett róla szó, kedvvel olvasgatták. Egy szempont azonban mindeddig nem érvényesült Császár Ferencz költői érdemeinek méltatásában, noha ez szembeszökően irodalomtörténeti jelentőségű: *Császár Ferencz a tenger indítékával gazdagítja költészetünket*. Ennek az új lírai indítéknak élményi alapjára is rá tudunk mutatni.

Császár Ferencz 1830-tól kezdve tíz évig Fiumében él mint tanár, majd tisztviselő. A szép tengerparti város élénken hat lelkére, s eleven benyomásokkal gazdagítja. Fiume megkapó partvidéke, festői környéke lebilincseli, költői indítékokat szolgáltató neki. A tenger költészete milyen mélységeket tár fel Camoësnél, Byronnál, Hugónál! Mögöttük Császár Ferenczünk szerényen húzódik meg, ha a művészet csodás erejét tekintjük, de bizonyára nem szabad felednünk azt a mozzanatot sem, hogy irodalmunkban a tenger költészetének új tárgykörét ő honosítja meg. Ebből a szempontból kivált 1841-ben megjelent költeménykötete tanulságos.¹

Szívesen elmereng a tengerpart tündéri képén. *A magyar partvidéken* című költeményben a tengerpart látása lelkében történeti emlékeket ébreszt: mint menekült IV. Béla erre a tájra a dühödt tatár elől; látja, hogy a harczos kedvű-Frangepán sasfészke romokban hever, megdőlt Velence hatalma is, az uszkok sem rémítgetik a békés pásztorokat; mindenütt ünnepi béke szent hangulata árad el. Jellemző, hogy a mozgalmas és viharos múlt mozzanatát csak a jelen idők békéjének feltűntetésére használja, mintegy ellentéttrajzban: törékeny csónakon e tájon *nem* bolyg a király, Velence zsarnoki parancsokat az Adrián *nem* osztogat. Megfelel ez a modor Bajza példaszolgáltatásának: a vihartól irtózó, enyhe békeszeretnek. A költemény bevezető szakában felülrik az *Athenaeum* érzelmi költészetének elmaradhatatlan kelléke, a *holdvilág*, mely »halotti lámpaként«
hinti fényét szűk tengerünkre. Megtetszik, hogy a tenger-világ költői motívumát a divatos »langydad modorban«
értékesíti.

Más természetű a tengerparti képhez társuló hangulat az *Abbaziában*. Abbazia partvidékét derű árasztja el; partjára egy nagy honfi hinteget áldást; egy magyar nő ajkáról szép magyar szó hallszik; öblében termékeiért kincseket kap »a' serkenő Magyarhon«. A tenger költőnkben bizalmat kelt nemzeti izmosodásunk és gyarapodásunk iránt, azért lepi meg a »kéjes élelet.«
Itt is nemzeti érzése nyilvánul, mint amott, de nem a zaklatott múlt kísértéseinek, hanem a magyarság terjeszkedésének biztató ígéretével való szövetségben.

A tengerpart mély nyomokat hagy a lelkében, így az élményi elemre ráismerünk egyik jelesebb költeményében is (*Egy barátomhoz*). Megkapta a festői látvány, a mint a nap

¹ Császár Ferencz *Költeményei*, Buda, 1841. — A hol a tárgyalt költeménynél nincs kötetjelzés, ez a gyűjtemény értendő.

»bíborfolyammal« árasztja el a Monte Maggiorét vagy a mint »szűk, de nyájas tengerünknek« habjaiban fürge halacszkák úszdognak; eléje villannak Dalmácia szirtjeinek körvonalai is; Chersónak és Vegliának gyalogfenyős partjai, homokfenyérei is feltűnedeznek. A részletrajz elűt az *Athenaeum* költőinek ellégiesítő módjától: a költemény szemléleti anyaga sokkal dúsabb, mint ezt az almanach-líra művelőinél megszoktuk. E kor költői annyira elszűrték-szítálták volna a helyzetadta reális mozzanatokot, hogy csak a »bájvidék« elfátyolozottan általános képe maradt volna belőlük. Feltámad költőnk vallásos érzése is: a nagyszerű vidék Isten csodás hatalmáról regél neki. Ezzel a képzettársulással természetes fejleményhez jut el. De egyszerre mesterkéltné indítéksorral rakodik meg a költemény: a jelen biztos gyönyörszolgáltatása, a jövő kétes villózája olyan szerkezetlázító mozzanatok, hogy hiányuk a költemény hangulati egységének csak javára vált volna. A bölcséleti közhelyek sivarak és melegség nélkül valók.

Maga a tenger is jelentős motivuma. *F. Endréhez* írott költői levelében őszintén megvallja, hogy tárgyban nem szorult meg soha; hiszen leírhatta volna »a zajló tengert is hegyhullámmal«, a mint ezek dühödve törtek meg a parton; a felhők kébes iramatban haladtak; az árboczokra mennyőövek zúdultak; »a jajveszélő matróz« szidalmakra fakadt. Ebből a leírásból bizonyos elevenség érzik ki. Igaz, hogy Jósika Mil lós báró *Könnyelműben* már leírja a tengeri vihart (1837), de Sue *Atar-Gull* című tengeri regénye alapján.¹ Kár, hogy Császár színtelen és lapos fordulattal kissé visszás hatást kelt:

Szóval, barátom! adhatok vala
Irtózatos szép képet a viharról,
Melly e napokban dúla tengerünkön,

De gondolom, mit ér csak vázlatot
Közölni arról, mit kellően leírni
Költői gazdag ér tudhatna csak.

Azok a sorok, melyekben barátját Göcsejből a »szirtes partú« Adriához, a »babérdús« Ábbaziába, a Frangepánokról regélő »tar« Vegliába hivatgatja, nemcsak e vidékek szeretetéről tanuskodnak, hanem arról is — gondoljunk egyéb költeményeire! — hogy ismételve visszatér rájuk. De ez az ismétlődés a történeti emlékek: a Frangepánok, IV. Béla bujdosása, Nagy Lajos bosszuló hadjárata felidézésében is megmutatkozik. A levél kihangzása bizakodó a tenger-indíték és a hazafias mozzanat ügyes összefűzésében. Barátját arra serkentgeti, hogy együtt bolyongják be az Adriát, a messze Pontust s a Columbus hajószántotta óceánt; ha a büszke árboczon a hármasképp magyar színt látják majd lobogni, büszkén remélhetik:

megjövendett
Kedves hazánknak fényes szép jövője.

¹ Kovács János: *Sue hatása a magyar regényirodalomra*, 1911, 73. 1.

A költői levélnek ez a politikai befejezése nincs erő és lendület híján. Mintegy irodalmi bizonyosága s költői értékesítése annak a közéleti jelszónak, hogy a tengerre törekvés a magyar nemzetnek hatalomra jutását jelenti. Költészettörténetünknek nem szabad elfelednie, hogy a magyar tengerparton élő költőnek épen annyira lelkéből szökken ez a tengerben bizakodó nemzeti erősödési vágy; mint a mennyire a tudatában élő élmény-elemekből rajzolja meg a tengeri vihar képét.

Tagadhatatlan, hogy a tengervidék- és a tenger-szolgálatta benyomásokat nem tudja változatos költői nyilvánulásokba kivetíteni. Nemcsak indítékai ismétlődnek, hanem egymással való társulásuk módja is a régi csapáson halad. Meggyőzőn igazolja ezt egyik elbeszélése is: *Rozalba*.¹

Háttéri rajzában feltűnnek a Monte-Maggiore kopasz szirtgerinczei, a dalmáciai hegylánczok sziklás ormai, egy pillantásunk esik Lovriánára és Veglia szigetére. Az ismert járulékos mozzanat Császár Ferencznél: a múlton merengő emlékezés. Büszkén vallja, hogy ezen a vidéken egy oron nem volt ismeretlen a magyar, hogy kivált Anjou-uralkodóink alatt »dicsőséget jártak aratni a magyar hadak a szűk tengeren Nápoly virányos telkéire, s keleti partjain és a szigeteken, változó sorssal bár, de mégis Kálmán király óta, számos éveken át uralkodott a magyar szent korona«. A tenger, Császár szemében, ha a jövőbe néz, ok a merész reménykedésre; ha múltba merül, büszkélkedő dicsekvése tárgya.

Felőlük *Rozalában* a tengeri vihar leírása is. Ez is olyan vázlatos, mint a milyen a költői levélben volt, de rajta van a realizmus jegye: a Quarnero és Istria hegyei felett tornyosuló felhők erős tusára szálltát, a chioggiai halászsajkák vészes hanyódását a hegyekké magasodó hullámok között nem egyszer észlelhette a tenger költője.

Figyelmet érdemel »dalmát népregé«-je, *Az árva szirt* is (1850).² Az ősz Boruth bús történetet énekel el mohón figyelő hallgatóinak az osserói Bozilla és Mirtomir szerelméről, a féltékenykedő Radoszláv álnok támadásáról, az orvul elejtett Mirtomir után búsuló leány gyászos haláláról. Ennek a költői elbeszélésnek is a tenger a háttere. Császár magyarázatai és jegyzetei kellőképp igazolják a helyi viszonyok ismeretét: az események színhelye Ossero, a quarnerói öböl szigete s a vegliai *Scoglio orfano*.

Az érzelmesen bús történet fonalát nem egy leírás szakítja meg. Veglia szigetének elég festői leírásával kezdődik; a köd-lepte árva szirt képének sivár ridegségét is találón ecseteli; a szelíd érzelmesség, mely Boruthnak az Adria hullámaihoz inté-

¹ *Beszélyek* (1846) cz. gy.-ben, II. k., 61—116. l.

² *Őszi lombok* (1857) cz. gy.-ben, II. k., 13—31. l.

zett szavaiból kiárad, szívéinkhöz szól, de legjelesebb annak a rajza, hogyan igyekszik a tölgyaszádon egy hajós Bozillával az *Árva szirten* epedező Mirtomirhez :

Szép az est : egy felleg sincs az égen,
Nincs lebel, mely játszanék futosva
Légszín árján *csöndes Adriának* :
Mint a hattyú tiszta kerti tóban :
Fürdik benne a hold nyájas arcza
És körötte fürdik lágy sugárral

Milliója fényesb csillagoknak.
Néma minden a mély, messze síkon,
Csak lapáta csattog a hajósnak,
Bémerülve tenger kék vizébe.
Igy repül a sajka holdas éjen
Csöndes árján légszín Adriának.

Az éj meghittségében tovasikamló sajka képe a romantikus költészet közhelye. Mintha a költő csak azt akarta volna igazolni, hogy a tenger ünnepi csendjének ecseteléséhez is van kedve, de míg a vihar dühöngésében olyan mozzanatokat is meglátott, melyek az *Athenaeum* költőinél szokatlanok, mert az erő kifejtés és mozgalmasság művészi megrögzítésétől visszariadtak, addig ebben a leírásban híven simul Bajzáék modorához : a nesztelen ünnepiesség s légies lágyság halkszavú költészetéhez.

A bánat, a sóhaj, a szomorú emlék méla borongásai bizonyos lírai szüneteket teremtenek *Az árva szirtben*, mint ezt a Byron modorában írott elbeszélő költeményekben megszoktuk, noha érezzük, hogy a »néprege« természetes hangnemével ez az elfinomodott érzelmesség sehogy sem fér össze.

Császár Ferencz nem egyszer használja a tenger indítékát a kor kedvelt formájában : a *helyzetdalt*ban. Uhland ihletésére költészetünkben Bajza honosítja meg ezt a műfajt, az epigonokra pedig Bajza példája hat serkentő erővel. E körbe vágnak Császár matrózdalai. Két csoportra oszlanak : a tengerre szállt kedves miatt aggódók és a hajózók állapotát tükrözőkre.

A *Tünődésben* a tenger háborgásával, majd a vész elültével párhuzamosan a kedvese miatt töprengő nő aggodalmának eloszlatását festi. Abban, hogy a vész tornyosulása nyomán a féltő lélek belső viharzása is megindul, kitomboltával meg derűs nyugalomába szelídül vissza, elmés lelemény nyilvánul, de egyszersmind számító mesterkedés is. A nyelv negédes finomkodása is fokozza ezt a précieuse modort. Érdemes összehasonlítaniunk *A matrózhölgy* című balladával. Egy matrózhölgy (!) a sziklaparton a végtelenbe olvadó messzeségbe merül ; kedvesét lesi, de egyetlen árbocz sem moccan, végre halott kedvesét hozza a sajka. Hívét átkarolva, a hű nő a hullámokba meríti csónakát. A ballada realisabb mozzanatokat tartalmaz, mint a *Tünődés*, mintegy visszajáról mutatja annak érzelmi hullámlását : az komor hangulat szeliddé tisztulása, *A matrózhölgy* pedig a bizakodásnak tragikai komorsággá való ridegülése.

A tengerre kelő miatt búslakodó helyzetét ecseteli a *Matróleányka*. Ez abban emlékeztet a *Tünődésre*, hogy itt is megvan

az időjárás változása és az érzelmi élet párhuzamossága, mint amott, de itt ifjú leány lelkiállapotát rajzolja. A leányka gyönyörködik a tenger csendes fodrozódásában, a part fenyerein zengő madár trilláiban, a mosolygó égben, csak akkor aggódik apja miatt, mikor a viharban »a hab hegygyé dagad«, rút felhők gomolyognak, a madár messze útra kél. Ugyanaz a lány epedés érzi ki a *Matrózleánykából* is, mint a *Tünődésből*, de dúsabb a lelemény: a leányka mindig búslakodó anyjához intézi szavát, mintegy ellentétesen akarva feltűntetni, hogy míg ez örökösen borong, őt csak a viharfelhők aggasztják a tengeren járó miatt.

A *Várakozás* a tengerre kelt kedvest visszaváró leány dala. A remény felcsillanása a mélabús vágyódás szomorgó hangulata után mintegy a szelíd felderülés bágyadt mosolyával hat. Míg itt a remény röpké villanása, a *Matrózleány füzérében* az erős bizakodás mozzanata nyomul homloktéibe. A matrózleány hugát serkenteti, hogy szegfűt, babért szedjenek csokorba, mert a kedvező jelek azt mutatják, hogy estére hazajő a kedves. A *Várakozásban* a remény kibékítő megoldás, itt kezdő motívum. Ehhez járul a vágy olvatagon érzelmes kifejezése: a füzért a leány kedvese hajába szeretné fenni.

A helyzetdalok másik csoportja a sajátképen való hajós-énekeké. A *búcsúzó matrózban* a tengerre készülő hajós sötét hangulatát s mélabús szomorúságát festi. Köl' önk matrózát nem vonzza a tenger világa: lelkében a kedvesétől való elválás borúja komorodik. Nem annak szava szólal, kinek férfiasan kell majd szembeszállania viharral, vészszel, hanem egy nyögdelve epedő Céladon turbékoló bőbeszédűsége árad el. A *búcsúzó matróz*nak férfiatlan lágyság és sóhajos tejjengés a leg-sajátosabb vonásai.

Epen így jellemzi, de a puha érzelgősség híján, a *Vándorhajóst* is. Itt a hazába való visszavágyódás a főmozzanat. Hiába bizakodik a vándorhajós, hogy új hazát talál a tengeren túl szabad, ifjú nemzedék körében, visszasír a lelke az ősi földhöz. A tenger indítéka eljelentéktelenedik, s egy megkapó eszme magva körül érlelődik ki a lelemény: az igazi honfi lelke boldog és derűs nép köréből is visszafáj az édes hazába, mert az idegen, emezért megapái hullatták vé őket. Hevülő szerelem az indítéka a keleten, nyugaton, észalon és délen megfordult tengerész érzésvilágát negédesen festő *Választásnak*.

Eleven erővel hat a *Hattyúdál*. Egy hajótörött panaszairól szól. Mintegy mesgény áll a helyzetdal és a balladás lép közt. A háttér a romantikusok hatásvadászó festései közül való: a naszád vitorlája eltört, a hajósok a tengerbe veszték; a magára maradt szegény hajótörött, a sivár elhagyatottság zordon egyedülvalóságában, utolsó szavait küldi szíve hölgyéhez. Magát a helyzetet is a hajótörött szavai festik, az érzelmi tartalom

pedig, noha élénkebben és fokozottabban, a Bajza-féle helyzet-dalok sirámosan borongó hangulatára emlékezteti az olvasót. Szerencsés gondolat volt a *Matróz-bordal* megírása. Hangulata mérőben ellentétes a *Hattyúdallal*: ez a csüggedés, az a bizakodás löltői nyilvánulása; itt a vihar utolsó jelenete kap meg, a *Matróz-bordalban* pedig a vésznek való nekikészülés dacos bátorsága a löltői gondolat. A szerelem mozzanata itt is elhatalmasodik, bejátszik a hazaszeretetét is, de nem olvadnak össze oly remek összhangban, mint a *Fóti dalban*:

Bort, leánykát; éljenek	Tengerekre szállanak,
Gond- s bútól kerülve,	S bátran szembe állanak
Kik király, hon és a köz	A' vad szélveszekkel.
Érdékért hevülve,	

Mintha azt akarná megmutatni, hogy a tenger a bordal indítéka is lehet. A tengerre buzdítás jelszava daleszmévé finomul; kár, hogy maga a költemény kissé fahangú kattanással üti meg a fület.

Császár Ferenczet megragadja a tenger látványa, s megmozdul a lelkeben az a törekvés, hogy a tenger mozzanatának helyet juttasson a költészetben is. Mennyi színnel, milyen dús kincsekkel édesgeti a hatalmas víztömeg a vérbeli művészt! Gondoljunk csak a tenger világhíű művészenek, Böcklin Arnoldnak tengeri képeire. Költői és festői eszmék remek szövetsége s a kigondolás eredetisége mutatkozik Böcklin alkotásain; lebilincsel a tenger világának változatos és ragyogó ecsetelése, a hullámjátékok bűvös művészete; a staffage is csaknem szervesen olvad össze a tenger mesteri rajzának hangulatával; tritonjai, najádjai, nereidái, syrénjei az élet elevenségének s derűjének kedves varázsával hatnak. Császár Ferencz nem ilyen éber szemlélő s Isten-áldotta művész, noha szerkezet tekintetében az ő tengeri helyzetdallai is olyanok, mint Böcklin festései. A tengerpartot és a tengert Császár Ferencz is alakokkal népesíti be, de az alkotás *módjában* szembeszökő a különbség: Császárnál az alakok elszakadnak a környezettől, az élet frissesége elköltözik tőlök, fátyolozott színezésben jelennek meg, szelíd epedés, méla vágyódás hagyja el az ajkuk. Császár nem tud elszakadni a kor divatos irányától.

Nyelve női érzelmességének legfeltűnőbb vonása a sajátos összetételek kedvelése. Már Szemere Pálnál feltűnnek. »Bajza — írja Szűcsi (Bajza) József — az ő iskoláját járta meg.«¹ Hozzáteheljük, hogy Császár meg, mint általában az *Athenaeum* költői, a Bajzaét. A szürokon (*A matrózhölgy*), hárfazengzet, béli elak (*A búcsúzó matróz*), lángéremény, jégbélyeg (*Választás*), a bábjény (*Abbaziában*), rémcattanás (*F. Endréhez*) épen olyan

¹ Szűcsi József: *Bajza József*, 178. 1.

mesterkelt kifejezései, mint — a példákat az *Athenaeumból* merítve — a vállak bérczhava Beöthy Zsigmond *Költő szerelmében*, (1841. I: 598. l.) vagy mint Gaal József *Bú-dalának* »kínlobogvány«-a, (1842. I: 136. l.) Sárosy Gyula *Emlékezetének* »bolyga sorsmadar«-a, (u. o. 359. l.) Kerényi Fiigyes »bánat-rém«-e (u. o. 374. l.) Nagy Imiénél a »hervadás lángkönyvi« (1840. I: 280. l.)

Mintha ezek a költők szárnyakat keresnének, hogy a földről elrepüljenek, mert az élet ólomsúlylyal nyűgözi őt, s epedve sóhajtoznak valami ábrándvilág után. Nem csodáljuk, hogy a nyelv ilyen eszközeivel tengeri dalaiban Császár Ferencznek is sikerült elérnie, mire — mint általában Bajza és Lőre — szándékosan törekedett: legyalulnia az érdességet, lehántania a valóság jegyét, letompítania az élesebb körvonalakat, sipegő kényeskedéssel nyögdiécsélnie. Ezt az érzelgő mesterkedést annyi kedvvel űzi, hogy egy-két költeményében (*Rózám, Döbrentei Gáborhoz*) a tenger világából vett képek, a langydad andalgás unalmas negédességével, sivár hatást tesznek.

Míg Császár tenger-leléásaiban, noha vázlatosan s kissé fakó színezéssel teszi, felöltlik a realizmus, dalai már a réveteg merengés és a sekélyes szomorgás termékei. De bármennyire elfinomította és ellégiesítette is a tenger indítékát, mégis övé az érdem, hogy költészetünkben jogot szerez neki. Kossuth Lajos 1846-ban írja meg híres cikkét: *Tengerhez magyar! el a tengerhez!*¹ Császár Ferencz már 1841-ben büszkélkedik a magyar tengervidékkel. Leírásokban, balladában, dalokban szól róla. Az Adria nemzeti emlékeket idéz eléje, bizalmat kelt benne a jövő iránt, s a partjain élők érzelmvilágába képzei magát. Sajnos, a művészi kifejezés elevebb varázsa híján, nem hat az egyéniség friss erejével, mégis tenger-indítékú költeményeivel megtörte az útját későbbi idők eljövendő nagy költőjének. Ha megörvendeztetni majd egykoron a magyar olvasók lelkét irodalmunk Pierre Lotija, méltatójának bizonyára Császár Ferenczre is vissza kell emlékeznie, már a művészi erő mérésére miatt is, mint a hogyan a francia kritika is visszatér Bernardin de Saint-Pierrere, hogy Loti művészetét, a szerényebb kezdemény után, élesebben láttassa, s jelentőségét a haladás szemszögéből is megvilágítsa.

ELEK OSZKÁR.

¹ *Hetilap*, 1846, 8. sz.